

Zagadnienie optymalnego rozwiązania dla niewypłacalnych spółdzielczych kas oszczędnościowo kredytowych w świetle efektywności dotychczasowych postępowań upadłościowych

The issue of the Optimal Solution for Insolvent Cooperative Savings and Credit Unions in the Light of the Effectiveness of the Bankruptcy Proceedings to Date

Abstract

This study addresses the problem of the optimal strategy for protecting (a) private interest and (b) public interest in the event of insolvency of a cooperative savings and credit union. According to the available data, the collection of loan claims by trustees of bankrupt credit unions is relatively high. Therefore, the economic effectiveness of bankruptcy proceedings conducted against credit unions in Poland may indicate that it is premature to choose the bankruptcy path.

SŁOWA KLUCZOWE: kasy oszczędnościowo- kredytowe, niewypłacalność, upadłość, efektywność postępowania

KEYWORDS: savings and credit unions, insolvency, bankruptcy, efficiency of proceedings

RAFAŁ PAWEŁ ADAMUS – doktor habilitowany nauk prawnych, Uniwersytet Opolski, ORCID – 0000-0003-4968-459X, e-mail: radamus@uni.opole.pl

1 | Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie odnosi się do problemu optymalnej strategii ochrony (a) interesu prywatnego i (b) interesu publicznego na wypadek niewypłacalności spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej. Jak to wynika z dostępnych danych ściągalność roszczeń kredytowych przez syndyków upadłych kas jest stosunkowo wysoka. Ekonomiczna efektywność postępowań upadłościowych prowadzonych w stosunku do kas w Polsce może więc wskazywać na przedwczesność wyboru ścieżki upadłościowej^[1].

Interes prywatny to jednostkowy interesu każdego z wierzycieli niewypłacalnej spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej uczestniczącego w postępowaniu upadłościowym kasy. W istocie rzeczy interes prywatny wierzycieli w dużej mierze został zabezpieczony poprzez ochronę depozytów w kasach w drodze ustawowej gwarancji ze strony Bankowego Funduszu Gwarancyjnego („BFG”). Interes BFG, wyrażający się w dochodzeniu regresu z masy upadłości, należy traktować jako postać interesu publicznego. W konsekwencji kluczowe znaczenie będzie miał interes publiczny (interes ogólnospołeczny). Interes publiczny wyraża się m.in. w niezakłóconym funkcjonowaniu tej części systemu bankowego, którą jest kasa. W niniejszym opracowaniu zostanie przedstawiona do rozważenia wątpliwość, czy w przypadku problemów finansowych kas (problemów z wypłacalnością) wybór ścieżki upadłości w konkretnym przypadku jest rzeczywiście optymalnym rozwiązaniem, a nie rozwiązaniem przedwczesnym. Innymi słowy należałoby zastanowić się nad tym, czy jeszcze nie podwyższyć progu „wejścia” kasy w postępowanie upadłościowe, na korzyść innych środków prawnych.

Problem zagrożenia niewypłacalnością banku jest przedmiotem starannej analizy w doktrynie prawa^[2]. Brak jest takich opracowań w stosunku do spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych

¹ Niniejsze opracowanie zostało przygotowane z inspiracji pani Małgorzaty Gatz, zastępcy Prezesa Zarządu Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej, oraz dzięki udostępnionym przez nią materiałom analitycznym.

² W tej kwestii należy polecić monografię Rafała Chybińskiego, *Bank zagrożony upadłością. Regulacje procedury i instytucje w polskim prawie* (Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2024), passim.

2 | Kasy jako element systemu bankowego

Kasy stanowią element szeroko rozumianego systemu bankowego w Polsce^[3]. Rynek usług bankowych w Polsce jest zróżnicowany. Według raportu Bankowego Funduszu Gwarancyjnego na koniec 2019 roku ochrona gwarancyjna obejmowała depozyty zgromadzone we wszystkich bankach krajowych, z wyłączeniem Banku Gospodarstwa Krajowego i banków hipotecznych, oraz we wszystkich kasach oszczędnościowo-kredytowych, co obejmowało: 29 banków komercyjnych, 538 banków spółdzielczych, 25 spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (oczywiście czym innym jest ilość poszczególnych kategorii instytucji bankowych, a czym innym ich rzeczywisty udział w rynku usług bankowych). Niezakłócone funkcjonowanie systemu bankowego leży w interesie publicznym. Przy czym kasy, w odróżnieniu od banków komercyjnych, opierają się na aksjologicznie ważnej wartości, jaką tworzy wspólnota członków kasy^[4]. Ustawodawca wprowadza swoisty „cenzus” dla członkostwa w kasie (art. 10-13 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych^[5]). Kasy prowadzą działalność depozytowo- pożyczkową tylko i wyłącznie na rzecz swoich członków. W celu zapewnienia bezpieczeństwa ekonomicznego kasy są obowiązane posiadać fundusze własne dostosowane do rozmiaru prowadzonej działalności (art. 24 ustawy o kasach).

³ Adam Strzelecki, „Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe w polskim systemie bankowym” *Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania*, t. III (2013): passim.

⁴ Joanna Olkowicz, „Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa jako organizacja ucząca się na przykładzie Kasy Stefczyka – cechy i rozwiązania” *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, nr 310 (2013): 411; Filip Czuchwicki, „Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa jako przedsiębiorca prowadzący niezarobkową działalność gospodarczą. Głosa do wyroku SN z dnia 21 stycznia 2011 r., III CZP 125/10” *Gdańskie Studia Prawnicze-Przegląd Orzecznictwa*, nr 2 (2012): 57-61.

⁵ T. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1278, 1394, 1407, 1723, 1843.

3 | Podstawy systemowe dla wsparcia kas

W zasadzie zapobieganie upadłości banków w ogólnym rachunku ekonomicznym, w kontekście negatywnych konsekwencji niewydolności czy nawet zapaści systemu bankowego, jest opłacalne. Kryzys 1929 roku miał długofalowe, negatywne skutki, gdyż – jak później stwierdzono – nie ratowano wówczas ani dostatecznie szybko ani dostatecznie intensywnie systemu bankowego^[6]. Kryzys finansowy w roku 2008 również wiązał się z potrzebą udzielenia istotnej pomocy państwa dla sektora bankowego^[7]. W przypadku problemów dużych banków komercyjnych w różnych państwach banki te były adresatem pomocy publicznej^[8]. *Casus* banku Lehman Brothers obalił mit, że niektóre banki są tak duże, że nie mogą upaść. Tym bardziej mogą zdarzyć się upadłości kas, których fundusze własne są nieporównywalnie mniejsze niż fundusze własne banku. Ostatecznie kryzysy banków w roku 2023 takich jak Silicon Valley Bank w USA i Credit Swiss w Szwajcarii pokazały, że zażegnanie niewypłacalności banków ma oczywisty priorytet.

W systemie prawa ustawodawca przewidział pewne mechanizmy prawne wsparcia dla kas. W pierwszym rzędzie należy zwrócić uwagę na rolę jaką pełni Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa. Zgodnie z art. 24 i 55a ust. 1 u. o SKOK celem działalności Kasy Krajowej jest m.in. zapewnienie stabilności finansowej kas, a w szczególności udzielanie kasom wsparcia finansowego ze środków funduszu stabilizacyjnego. Niemniej fundusz stabilizacyjny, którym dysponuje Kasa Krajowa, ma swoje

⁶ Rafał Adamus, *Dług i niewypłacalność. Analiza na czas kryzysu* (Warszawa: C.H. Beck, 2024), *passim*.

⁷ Rafał Adamus, *Toksyczny dług XXI wieku* (Warszawa: Difin, 2020), *passim*.

⁸ Danny Busch, Mirik B.J. van Rijn, „Towards Single Supervision and Resolution of Systemically Important Non-Bank Financial Institutions in the European Union” *European Business Organization Law Review*, nr 2 (2018): 301-363; Matthias Haentjens, „The Changing Role of the Judiciary in Insolvency: The Case of Bank Resolution”, [w:] *Banking and Financial Insolvencies: The European Regulatory Framework* (Nottingham-Paris: INSOL Europe, 2016), 13-32; Robby Houben, Werner Vandenbruwaene, „The Single Resolution Mechanism”, [w:] *Judicial Protection in the Single Resolution Mechanism* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), 77-119; Matthias Lehmann, „Bail-in and Private International Law: How to Make Bank Resolution Measures Effective Across Borders” *International and Comparative Law Quarterly*, (2017): 107-142; Ringe Wolf-Georg, „Bank Bail-In between Liquidity and Solvency” *American Bankruptcy Law Journal*, (2018): 299-334.

ograniczenia wielkościowe. Tworzony jest on m.in. ze składek, jakie uiszczają kasy. Fundusz stabilizacyjny jest jednak ograniczony ekonomicznie.

Dalej wskazać należy na formalne instrumenty wsparcia jakie wynikają z ustawy z 12 lutego 2009r. o udzielaniu przez Skarb Państwa wsparcia instytucjom finansowym^[9]. Istnieją zatem ramy instytucjonalne dla celów udzielenia pomocy kasom ze środków publicznych. Wspomniana ustawa określa w sposób szczegółowy formy, warunki, tryb udzielania przez Skarb Państwa wsparcia instytucjom finansowym przeznaczonego na przedsięwzięcia mające na celu utrzymanie płynności płatniczej.

4 | Znaczenie postępowania upadłościowego w systemie prawa i badania empiryczne nad jego skutecznością

4.1. Postępowanie upadłościowe jako jeden ze środków prawnych na wypadek niewypłacalności kas

Na początku należy zastrzec, że problem niewypłacalności kas podlega innej szczegółowej regulacji, niż problem niewypłacalności „zwykłego” przedsiębiorcy posiadającego zdolność upadłościową. Postępowanie upadłościowe, prowadzone dla realizacji interesów wielu wierzycieli, w systemie prawa jest procedurą obligatoryjną. Niemniej traktowane jest jako *ultima refugium* (rozwiązanie ostateczne). UNCITRAL, dostrzegając wagę prawa o niewypłacalności, opracował rekomendacje legislacyjne dotyczące prawa upadłościowego^[10]. UNCITRAL wskazuje na znaczenie maksymalizacji wartości aktywów dłużnika i utrzymanie równowagi pomiędzy likwidacją a restrukturyzacją.

⁹ T. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 776.

¹⁰ Umieszczone są one w następujących dokumentach: UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law (New York, 2005), składającym się z dwóch merytorycznych części: Part One. Designing the Key Objectives and Structure of an Effective and Efficient Insolvency Law (s. 9–37) i Part Two. Core Provisions for an Effective and Efficient Insolvency Law (s. 38–286), oraz UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law. Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency (New York, 2012).

W polskim systemie prawnym ogłoszenie upadłości kasy jest jednym z wielu instrumentów prawnych przewidzianych na wypadek jej – specyficznie rozumianej – niewypłacalności. Wymienić tu należy:

- (wewnętrzne) postępowanie naprawcze, wszczynane w razie powstania w kasie straty bilansowej albo groźby jej wystąpienia, albo powstania niebezpieczeństwa niewypłacalności lub zagrożenia utraty płynności płatniczej (art. 72a ustawy o kasach),
- kuratora ustanawianego przez KNF nadzorującego wykonanie programu postępowania naprawczego (art. 72c ustawy o kasach),
- zarządcę komisarycznego ustanawianego przez KNF w przypadku powstania groźby zaprzestania spłacania zobowiązań przez kasę lub jeżeli zarząd kasy nie przekaze programu postępowania naprawczego albo gdy realizacja tego programu okaże się nieskuteczna (art. 73 ustawy o kasach),
- decyzję Kasy Krajowej w sprawie pomocy z funduszu stabilizacyjnego dla kasy, jeżeli strata bilansowa kasy spowoduje obniżenie wyrażonego procentowo stosunku funduszy własnych do wartości aktywów poniżej 1% (art. 74c ustawy o kasach),
- decyzję KNF o przejęciu kasy albo o przejęciu wybranych praw majątkowych lub wybranych zobowiązań kasy przez inną kasę za zgodą kasy przejmującej, gdy Kasa Krajowa odmówi udzielenia pomocy z funduszu stabilizacyjnego (art. 74c ustawy o kasach),
- decyzję KNF o przejęciu kasy albo o przejęciu wybranych praw majątkowych lub wybranych zobowiązań kasy przez bank krajowy albo instytucję kredytową za ich zgodą, w przypadku braku zgody innej kasy na przejęcie kasy lub braku możliwości przejęcia kasy przez inną kasę (art. 74c ustawy o kasach),
- decyzję KNF o likwidacji kasy w przypadku braku zgody innej kasy na przejęcie kasy lub braku możliwości przejęcia kasy przez inną kasę (art. 74c ustawy o kasach),
- decyzję KNF o ustanowieniu zarządcy komisarycznego, jeżeli nie został ustanowiony wcześniej, jeżeli na dzień sprawozdawczy aktywa kasy nie wystarczają na zaspokojenie jej zobowiązań (art. 74k ustawy o kasach),
- decyzję KNF o zawieszeniu działalności kasy, jeżeli na dzień sprawozdawczy aktywa kasy nie wystarczają na zaspokojenie jej zobowiązań (art. 74k ustawy o kasach),

- decyzję Bankowego Funduszu Gwarancyjnego (BFG) o wszczęciu przymusowej restrukturyzacji wobec kasy.

Wreszcie KNF może wystąpić do właściwego sądu z wnioskiem o ogłoszenie upadłości kasy, jeżeli ziszczyły się następujące przesłanki:

- jeżeli na dzień sprawozdawczy aktywa kasy nie wystarczają na zaspokojenie jej zobowiązań (art. 74k ust. 1 ustawy o kasach),
- jeżeli z powodów związanych bezpośrednio z sytuacją finansową kasy nie reguluje ona swoich zobowiązań w zakresie wypłaty środków gwarantowanych (art. 74k ust. 2 ustawy o kasach).

Na tym etapie można wyciągnąć następujące wnioski co do przeanalizowanego stanu prawnego odnoszącego się do problemu niewypłacalności kas:

- ustawodawca przewidział szereg zróżnicowanych środków prawnych na wypadek niewypłacalności kasy, co pozwala na w miarę elastyczną reakcję;
- przepisy ustawy dotyczącej kas mają walor przepisów szczególnych (*lex specialis*) względem prawa upadłościowego, a zatem nie mają zastosowania przepisy prawa upadłościowego o przesłankach ogłoszenia upadłości i uprawnionych do złożenia wniosku o upadłość;
- środki prawne stosuje się przy istnieniu różnych przesłanek merytorycznych sytuujących pozycję kasy na różnych poziomach zaawansowania stanu niewypłacalności;
- niektóre środki prawne mogą być stosowane sukcesywnie;
- niektóre z wymienionych środków nie mają charakteru samodzielnego;
- ustawodawca przewidział różne podmioty kompetentne w zakresie stosowania środków prawnych;
- zgodnie z ogólnymi regułami prawa w przypadku wielości konkurencyjnych środków prawnych powinny one być stosowane proporcjonalnie;
- stosowanie środków prawnych, poza przypadkiem postępowania naprawczego, pozostaje w gestii czynnika zewnętrznego wobec kasy;
- złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości z pewnością nie jest „pierwszym” środkiem prawnym, jaki powinien zostać zastosowany w przypadku niewypłacalności kasy;

- na poziomie przesłanek dla złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości o ogłoszenie upadłości znajdują się konkurencyjne środki prawne.

O ile same przesłanki ogłoszenia upadłości kasy jak i tryb postępowania upadłościowego odbiegają w pewien sposób od modelu ogólnego, to jednak model postępowania sądowego po ogłoszeniu upadłości według zasad ogólnych i według zasad szczegółowych przeznaczonych dla kas nie wiąże się z jakimiś istotnymi odmiennosťami. Zadaniem syndyka jest ustalenie listy wierzytelności, spieniężenie majątku upadłego, podział funduszu masy upadłości pomiędzy wierzycieli. Zatem pewne ogólne dysfunkcje postępowań upadłościowych, będący przedmiotem badań w przypadku upadłości „zwykłych” przedsiębiorców, mają znaczenie dla postępowań dotyczących upadłości kas.

4.2. Badanie efektywności spraw upadłościowych w stanie prawnym obowiązującym przed 1 stycznia 2016

Jak wygląda realizacja funkcji windykacyjnej postępowania upadłościowego w praktyce? Piotr Staszekiewicz, Sylwia Morawska (badanie dotyczyło spraw wszczętych przed reformą, która weszła w życie 1 stycznia 2016r., dotycząc one postępowań upadłościowych prowadzonych na zasadach ogólnych) wskazują, że „Analiza wyników badań empirycznych wykazała, że funkcjonujący w Polsce model postępowania upadłościowego nie realizuje swojej podstawowej funkcji windykacyjnej. Stopień zaspokojenia wierzycieli w wyniku przeprowadzonego postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku dłużnika jest znikomy i w badanych sądach wynosił średnio 17%. Koszty postępowań upadłościowych przekraczają 40% masy upadłości, a średni czas postępowań liczony od złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości to przeciętnie 2 lata; Dłużnicy, pomimo prawnego obowiązku, nie składają wniosków o ogłoszenie upadłości, a sankcje wobec nich nie są egzekwowane; Wierzyciele nie są zainteresowani składaniem wniosków o ogłoszenie upadłości dłużnika – kalkulują czas, koszty postępowań oraz możliwość odzyskania wierzytelności; Grupy interesu realizują swoje partykularne interesy kosztem celów ekonomicznych i zadeklarowanych prawnych celów instytucji upadłości. Wynika to z dysfunkcji wewnętrznych i zewnętrznych instytucji upadłości; Skutkiem przyjęcia restrykcyjnego modelu instytucji upadłości jest niedostosowana

do realiów życia gospodarczego definicja upadłości, stanowiąca «wąskie gardło», a także rozbudowany system sankcji, w tym karnych^[11].

Czas trwania postępowania upadłościowego należy traktować jako jeden z wyznaczników funkcji windykacyjnej. Należy postawić tezę, że czas trwania postępowania upadłościowego jest immanentną cechą funkcji windykacyjnej. Badania empiryczne pokazują, że istotny wpływ na stopień zaspokojenia wierzyciela ma czas trwania postępowania upadłościowego^[12]. W literaturze trafnie podkreśla się, że „jednym z najistotniejszych czynników w procesie odzyskiwania należności jest czas. Im wcześniej zostanie odzyskana należność, tym jej odzyskanie związane jest z mniejszymi kosztami, przy czym korzyść odnotowana musi zostać na wielu płaszczyznach, zarówno z perspektywy wierzyciela, jak i dłużnika. Z perspektywy wierzyciela to przede wszystkim niższy koszt odzyskania (na wczesnych etapach opóźnienia stosowane są mniej kosztowne narzędzia windykacyjne), ale też mniejsze obciążenia wyniku finansowego w postaci kosztów rezerw i ryzyka^[13]. Przewlekłe prowadzenie postępowania upadłościowego jest zatem naruszeniem funkcji windykacyjnej.

4.3. Badanie efektywności spraw upadłościowych w stanie prawnym obowiązującym po 1 stycznia 2016

4.3.1. Projekt ACURIA

Wskazać należy na badania prowadzone w ramach projektu ACURIA (Assessing Court's Undertaking of Restructuring and Insolvency Actions best practices, blockages and ways of improvement) przez akademików Uniwersytetu Gdańskiego, w składzie prof. dr hab. Joanna Kruczałak-Jankowska, dr Anna Machnikowska, dr Monika Maśnicka^[14]. Badanie

¹¹ Piotr Staszkievicz, Sylwia Morawska, „Ocena poziomu rzeczywistej ochrony praw wierzycieli w Polsce w latach 2004 – 2012 – koszty transakcyjne dochodzenia praw z umów” *Biuletyn PTE*, nr 2 (2017): 20. Zob. też Jarosław Horobiowski, Praktyka upadłościowa w Polsce w latach 2002-2012 na przykładzie sądu upadłościowego we Wrocławiu” *Biuletyn PTE*, nr 2 (2017): 25 i n.; Paulina Kupis, „Dysfunkcje postępowań upadłościowych” *Biuletyn PTE*, nr 2 (2017): 35 i n.

¹² Kupis, „Dysfunkcje postępowań upadłościowych”, 35 i n.

¹³ Tomasz Weitz, Jakub Franczak, „Ochrona praw podmiotowych dłużnika a prawa wierzyciela” *Biuletyn PTE*, nr 2 (2017): 59-65.

¹⁴ Wyniki tych badań zostały ogłoszone w publikacji pod tytułem Joanna Kruczałak-Jankowska, Anna Machnikowska, Monika Maśnicka, *Działalność sądów*

przeprowadzono co do spraw, które zostały wszczęte po reformie prawa, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2016 r.

W ramach tych badań analizowano akta upadłościowe 31 spraw prowadzonych w Sądzie Rejonowym Gdańsk północ w Gdańsku i 76 spraw prowadzonych w Sądzie Rejonowym dla miasta stołecznego Warszawy w Warszawie. Jeżeli chodzi o stopień zaspokojenia wierzycieli co do uznania wierzytelności, to wnioski są następujące. Zaspokojenie wierzycieli na poziomie 1% i mniejszym dotyczyło 16,13 % spraw prowadzonych w Gdańsku, 25% spraw prowadzonych w Warszawie. Zaspokojenie wierzycieli na poziomie 1%-5% dotyczyło 19,35% spraw prowadzonych w Gdańsku i 25% spraw prowadzonych w Warszawie. Zaspokojenie wierzycieli na poziomie 5%-10% dotyczyło 16,13 % spraw prowadzonych w Gdańsku i 10,53% spraw prowadzonych w Warszawie^[15]. Biorąc pod uwagę statystykę spraw prowadzonych w Warszawie, to w połowie spraw upadłościowych dywidenda upadłościowa nie przekraczała 5% wierzytelności. Z kolei zaspokojenie wierzycieli na poziomie 50% i więcej dotyczyło jedynie 3,23 % spraw prowadzonych w Gdańsku i 5,26 % spraw prowadzonych w Warszawie.

4.3.2. Badania Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości

Na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości w Warszawie prof. dr hab. Anna Hrycaj, dr Patryk Filipiak, dr Bartosz Sierakowski przeprowadzili kompleksowe badania na aktach sądowych zakończonych postępowań upadłościowych prowadzonych przez określone sądy upadłościowe z okresu od 1 stycznia 2016 r. do 31 lipca 2020 r.^[16]

Z badań wyciągnięto następujące wnioski:

Badania wykazały, że postępowania trwają bardzo długo. Postępowania o ogłoszenie upadłości trwały średnio 191 dni, licząc czas od dnia złożenia wniosku do dnia wydania postanowienia w przedmiocie rozpoznania wniosku. Mediana wynosiła 135 dni. Najkrótsze postępowanie trwało 17 dni,

w postępowaniach restrukturyzacyjnych i upadłościowych. *Bariery funkcjonowania instrumentu poprawy systemu upadłościowego w Polsce* (Gdańsk-Sopot: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2019).

¹⁵ Źródło: ibidem, 54.

¹⁶ Anna Hrycaj, Patryk Filipiak, Bartosz Sierakowski, Jakub Rak, *Postępowanie upadłościowe w praktyce sądów powszechnych* (Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, 2022). https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2023/01/IWS_Hrycaj-A-i-in._Postepowanie-upadlosciowe-w-praktyce-sadow-powszechnych.pdf.

a najdłuższe 883 dni. W tym zakresie trzeba jednak zauważyć, że dane statystyczne ulegają zaburzeniu w wyniku przyjęcia praktyki wstrzymywania rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości nie tylko na czas rozpoznawania wniosku o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego, ale również na czas trwania całego postępowania restrukturyzacyjnego. Wówczas postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości może trwać blisko trzy lata, ale jest to okres, w którym rozpoznanie wniosku jest wstrzymane z uwagi na toczące się postępowanie^[17].

Istotne są wnioski co do dywidendy upadłościowej.

Analiza akt, w tym danych statystycznych, pozwala na sformułowanie następujących wniosków cząstkowych [...]. I tak: 1) negatywnie na poziom zaspokojenia wierzycieli wpływa wydłużający się czas trwania postępowania upadłościowego. Przyczyny takiego stanu są zasadniczo dwie: a) nieprawidłowo prowadzony przez syndyków proces likwidacji masy upadłości, w szczególności nieadekwatny do charakteru składników masy sposób likwidacji należności i trudno zbywalnych ruchomości; b) zbyt późne rozpoznawanie przez sędziów-komisarzy składanych do akt planów podziału oraz brak niezwłocznego wykonania zarządzeń, których wykonanie po zwala na prawidłowe doręczenie orzeczeń sądowych; 2) poziom zaspokojenia wierzycieli niezabezpieczonych rzeczowo w postępowaniu upadłościowym jest niski. To najprawdopodobniej oznacza (aczkolwiek nie jest to reguła bezwzględna), że wnioski o ogłoszenie upadłości są składane zbyt późno, w momencie gdy majątek dłużnika jest już zdefragmentowany (zaobserwowano wiele spraw, w których w skład masy upadłości wchodziły już tylko składniki dawnych przedsiębiorstw)^[18].

4.3.3. Negatywna ocena konstrukcji przymusowej likwidacji – indywidualna praca doktorska

W treści rozprawy doktorskiej Agnieszki Cybulskiej-Bienioszek *Przygotowana likwidacja w postępowaniu upadłościowym* (Katowice 2023), przygotowanej w Uniwersytecie Śląskim pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Aleksandra Jerzego Witosza na podstawie badań aktowych

¹⁷ Ibidem, 129.

¹⁸ Ibidem, 112.

wszystkich spraw z zakresu przygotowanej likwidacji, jakie toczyły się w Polsce pomiędzy 1 stycznia 2016 a 1 czerwca 2018, wyciągnięto następujący wniosek. Z punktu widzenia wierzycieli korzyści uzyskane dzięki przymusowej likwidacji nie są – względem zaspokojenia na zasadach ogólnych – w jakikolwiek sposób istotne, a efekt tego jest taki, że nadmiernie zyskuje inwestor.

4.3.4. Raport Doing Business 2020

Bardzo niekorzystnie sytuuje się efektywność postępowań upadłościowych w Polsce według badań prowadzonych przez Bank Światowy. Według Banku Światowego postępowanie upadłościowe w Polsce trwa przeciętnie znacznie dłużej niż w innych krajach członkowskich Unii Europejskiej. W krajach członkowskich Unii Europejskiej postępowanie upadłościowe trwa średnio 2 lata. Natomiast w Polsce – według wyników tego badania – czas trwania postępowań upadłościowych to okres przeciętnie 3 lat. Polskę wyprzedzają jedynie Słowacja, gdzie postępowanie trwa przeciętnie 4 lata oraz Grecja, gdzie postępowanie przeciętnie zajmuje 3,5 roku. W Bułgarii, Rumunii, Chorwacji, Szwajcarii i Estonii postępowanie upadłościowe trwa nie krócej niż 3 lata. Z kolei w Irlandii postępowanie upadłościowe przeciętnie trwa nie dłużej niż pół roku.

Sytuacja wygląda jeszcze gorzej, jeżeli chodzi o koszty. Oczywiście jest łącznik pomiędzy długością trwania postępowania a jego kosztami. W Polsce koszty postępowania wynoszą zazwyczaj 15% masy upadłości. Dla porównania koszty postępowania upadłościowego w Norwegii to 1% masy upadłości.

4.3.5. Wnioski INSO Sekcji Prawa Upadłościowego i Restrukturyzacyjnego Instytutu Allerhanda

Na dysfunkcje sądownictwa upadłościowego w Polsce wskazuje raport przygotowany przez Instytut Allerhanda w Krakowie (Sekcja Prawa Upadłościowego i Restrukturyzacyjnego) *Rekomendacje reformy sądownictwa upadłościowo-restrukturyzacyjnego* (Kraków 2024). Jak podano w diagnozie nastąpił gwałtowny wzrost spraw restrukturyzacyjnych i upadłościowych przedsiębiorców, a także skokowy wzrost spraw z tytułu upadłości konsumenckiej, za czym nie nadążyła organizacja sądownictwa upadłościowego.

4.4. Możliwe przyczyny niskiej efektywności postępowań upadłościowych

Postępowania upadłościowe z zasady wiążą się z niską efektywnością zaspokojenia wierzycieli. Składa się na to szereg przyczyn, wśród których można wymienić następujące:

- wyprzedaż przez syndyka składników majątkowych wchodzących w skład masy upadłości według wartości likwidacyjnej;
- wysokie koszty zaprzestania działalności, a w tym koszty zwolnień grupowych (wypłata odpraw);
- nieefektywność zarządzania mieniem w okresie przejściowym;
- nagła utrata źródeł przychodów (zamrożenie i likwidacja działalności). Konsekwencje finansowe niewykonania umów;
- wysokie koszty administrowania sprawą przez syndyka masy upadłości;
- mała efektywność kontroli wydatków.

4.5. Podsumowanie dotychczasowych uwag

Jak wynika z dotychczasowych rozważań kasy są elementem systemu bankowego w Polsce. Kasy posiadają zdolność upadłościową. Niemniej system prawa na wypadek niewypłacalności kas przewiduje zróżnicowane środki prawne, wśród których jest także wniosek o ogłoszenie upadłości. Wniosek o ogłoszenie upadłości składa KNF. Dotychczasowe badania prowadzone w oparciu o dane pochodzące z akt sądowych wskazują na niską efektywność postępowania upadłościowego mierzoną zarówno wysokością dywidendy upadłościowej, jak i czasem jej uzyskania przez wierzyciela.

5

Efektywność postępowań
upadłościowych dotyczących kas

Poniższe dane analityczne zostały przygotowane przez Krajową Spółdzielczą Kasę Oszczędnościowo-Kredytową. Zostały one sporządzone w oparciu o sprawozdanie rachunkowe syndyków masy upadłości. Dane dotyczą 10 postępowań upadłościowych kas w upadłości i jednej kasy, której postępowanie upadłościowe zostało zakończone (SKOK Wspólnota). Okres sprawozdawczy w odniesieniu trwających postępowań upadłościowych kas dotyczy okresu od 31 grudnia 2022 roku do 30 września 2023 roku.

Nazwa upadłej kasy	Zobowiązania kas wobec deponentów w mln zł na podstawie raportu rocznego BFG 2019	Stan środków na końcu okresu sprawozdawczego w mln zł	Wpływy do funduszu masy upadłości narastająco w mln zł	Realizacja planów podziału narastająco w mln zł	% ściągalności
SKOK Jowisz	81,9	10	71,4	57,0	81,83%
Wielkopolska SKOK	248,2	7,7	219,5	214,4	78,14%
Twoja SKOK	165,8	1,4	147,7	124,8	76,08%
SKOK Arka	93,1	7,3	54,9	59,7	71,91%
SKOK Wybrzeże	120,8	5,2	54,8	56,5	51,09%
SKOK Nike	114,4	4,5	74,6	53,5	50,66%
SKOK Polska	170,2	3,0	97,2	73,8	45,13%
SKOK Skarbiec	88,0	6,5	42,1	30,0	41,51%
SKOK Kujawiak	183,90	3,0	69,2	61,0	34,79%
SKOK Wołomin	2 246,50	317,2	371,1	—	14,12%
SKOK WSPÓLNOTA (postępowanie zakończone)	817,50	—	367,3	400,1	48,98%

Źródło: Na podstawie danych udostępnionych przez Krajową Spółdzielczą Kasę Oszczędnościowo-Kredytową

W oparciu o przedstawione dane można sformułować następujące wnioski. Po pierwsze, sumaryczna kwota zobowiązań upadłych kas wobec deponentów nie jest mała. Pozostaje ona w przedziale od 81,9 mln zł do

z 246,5 mln zł. Biorąc pod uwagę okoliczność, że depozytariuszami są z zasady osoby fizyczne, dane te prowadzą do wniosku, że sprawy upadłościowe dotyczące kas należały do spraw „dużych” i organizacyjnie skomplikowanych. Po drugie, przypadek upadłości kasy nie jest wolny od tzw. kosztów zakończenia działalności. Po trzecie, koszty administrowania sprawą upadłościową przez syndyka i jego zespół są zasady wysokie i nie ma podstaw, aby twierdzić, że są one szczególnie niższe w przypadku upadłości kas. Po czwarte, analizując dane dotyczące stanu zobowiązań kas wobec deponentów i kwoty przeznaczone na zaspokojenie wierzycieli w ramach planu podziału, stwierdzić należy, że jest to bardzo wysoki poziom zaspokojenia.

6 | Wnioski końcowe

Zgromadzone dane pokazują, że stopień zaspokojenia wierzycieli-deponentów w przypadku upadłości kasy jest relatywnie bardzo wysoki w porównaniu z danymi dotyczącymi postępowań upadłościowych wobec ogółu przedsiębiorców. Zatem stosunkowo drogie (kosztochłonne) postępowanie upadłościowe prowadzone w stosunku do kasy jest w stanie przynieść efektywną dywidendę upadłościową. Rodzi się uzasadniona wątpliwość, czy ogłaszanie upadłości kas jest optymalnym rozwiązaniem, skoro pomimo likwidacji ich działalności, pułap ściągłości jest bardzo wysoki, a realizacja planów podziału przynosi ponad przeciętne rezultaty.

Należy rekomendować uwzględnienie powyższych okoliczności w ramach procesu decyzyjnego w KNF przy rozpoznawaniu zasadności złożenia wniosku o ogłoszeniu upadłości kasy.

Wydaje się, że *de lege ferenda* należałoby wzmocnić znaczenie procedur konkurencyjnych względem trybu postępowania upadłościowego. Może to nastąpić w szczególności przez wskazanie, że wniosek ogłoszenie upadłości może zostać złożony jedynie w sytuacjach, gdy jest oczywistym, że inne środki prawne nie będą wystarczająco skuteczne.

Bibliografia

- Adamus Rafał, *Dług i niewypłacalność. Analiza na czas kryzysu*. Warszawa: C.H. Beck, 2024.
- Adamus Rafał, *Toksyczny dług XXI wieku*. Warszawa: Difin, 2020.
- Busch Danny, Mirik B.J. van Rijn, „Towards Single Supervision and Resolution of Systemically Important Non-Bank Financial Institutions in the European Union” *European Business Organization Law Review*, nr 2 (2018): 301-363. <https://doi.org/10.1007/s40804-018-0107-5>.
- Chybiński Rafał, *Bank zagrożony upadłością. Regulacje procedury i instytucje w polskim prawie*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2024.
- Czuchwicki Filip, „Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa jako przedsiębiorca prowadzący niezarobkową działalność gospodarczą. Glosa do wyroku SN z dnia 21 stycznia 2011 r., III CZP 125/10” *Gdańskie Studia Prawnicze-Przegląd Orzecznictwa*, nr 2 (2012): 57-61.
- Gortsos Christos V., *The evolution of European (EU) Banking Law under the influence of (public) International Banking Law: A comprehensive overview*. Praga: Charles University, Praga 2019. <https://ssrn.com/abstract=3334493>.
- Haentjens Matthias, „The Changing Role of the Judiciary in Insolvency: The Case of Bank Resolution”, [w:] *Banking and Financial Insolvencies: The European Regulatory Framework*. Nottingham-Paris: INSOL Europe, 2016.
- Horobiowski Jarosław, „Praktyka upadłościowa w Polsce w latach 2002-2012 na przykładzie sądu upadłościowego we Wrocławiu” *Biuletyn PTE*, nr 2 (2017): 25-34. https://archiwum.pte.pl/pliki/1/68/Biuletyn_2_2017.pdf.
- Houben Robby, Werner Vandenbruwaene, „The Single Resolution Mechanism”, [w:] *Judicial Protection in the Single Resolution Mechanism*. 77-119. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
- Hrycaj Anna, Patryk Filipiak, Bartosz Sierakowski, Jakub Rak, *Postępowanie upadłościowe w praktyce sądów powszechnych*. Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, 2022. https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2023/01/IWS_Hrycaj-A-i-in._Postepowanie-upadlosciowe-w-praktyce-sadow-powszechnych.pdf.
- Kruczalak-Jankowska Joanna, Anna Machnikowska, Monika Maśnicka, *Działalność sądów w postępowaniach restrukturyzacyjnych i upadłościowych. Bariery funkcjonowania instrumentu poprawy systemu upadłościowego w Polsce*. Gdańsk-Sopot: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2019.
- Kupis Paulina, „Dysfunkcje postępowań upadłościowych” *Biuletyn PTE*, nr 2 (2017): 35-42. https://archiwum.pte.pl/pliki/1/68/Biuletyn_2_2017.pdf.

- Lehmann Matthias, „Bail-in and Private International Law: How to Make Bank Resolution Measures Effective Across Borders” *International and Comparative Law Quarterly*, (2017): 107-142. Doi:10.1017/S0020589316000555.
- Olkowicz Joanna, „Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa jako organizacja ucząca się na przykładzie Kasy Stefczyka – cechy i rozwiązania” *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, nr 310 (2013): 411-420.
- Staszkiwicz Piotr, Sylwia Morawska, „Ocena poziomu rzeczywistej ochrony praw wierzycieli w Polsce w latach 2004 – 2012 – koszty transakcyjne dochodzenia praw z umów” *Biuletyn PTE*, nr 2 (2017): 19-24. https://archiwum.ptc.pl/pliki/1/68/Biuletyn_2_2017.pdf.
- Strzelecki Adam, „Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe w polskim systemie bankowym” *Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania*, t. III (2013): 209-230.
- Weitz Tomasz, Jakub Franczak, „Ochrona praw podmiotowych dłużnika a prawa wierzyciela” *Biuletyn PTE*, nr 2 (2017): 59-65. https://archiwum.ptc.pl/pliki/1/68/Biuletyn_2_2017.pdf.
- Wolf-Georg Ringe, „Bank Bail-In between Liquidity and Solvency” *American Bankruptcy Law Journal*, (2018): 1-40. <https://ssrn.com/abstract=2782457>.



